

Kompostering – Trädgårdsavfall och kommunalt avfall

Ta chansen och ta hand om ditt avfall samtidigt som du gör något nyttigt av det! Genom att kompostera ditt eget köks- och trädgårdsavfall skapar du själv ett ekologiskt kretslopp som fungerar.

Anmäl hushållskompost

Du som bor i Mölnåls stad har möjlighet att efter en förenklad anmälan om dispens från Renhållningsordningen själv kompostera ditt matavfall. Anmälan gör du enklast via vårt webbformulär på molndal.se. Hör av dig till kontaktcenter om du har frågor om kompostering eller abonnemang för avfallshantering.

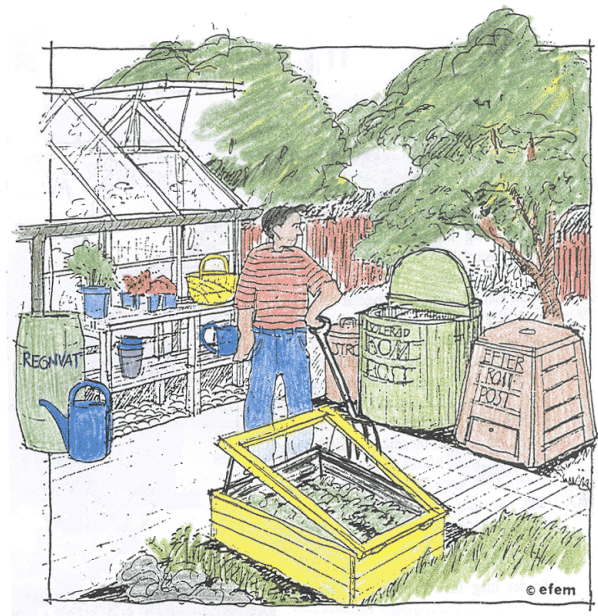
Telefon: 031-315 10 00

Mejl: kontakt@molndal.se

Vad händer i komposten?

I en kompost bryts det organiska materialet ned med hjälp av mikroorganismer som svampar och bakterier. Småkryp och maskar skyndar på nedbrytningen.

När kompostmaterialet bryts ned omvandlas det organiska materialet till vatten, koldioxid och näringsämnen samtidigt som värme avges. Nedbrytningsprocessen är densamma oavsett om det rör sig om kompostering av latrin, mat- eller trädgårdsavfall. Om du sköter din kompost på ett bra sätt skapar du rätt förutsättningar för att mikroorganismerna ska trivas och nedbrytning bli effektiv.

Följande faktorer är viktiga att tänka på för att få en bra fungerande kompost:

1. Syre

Syre måste finnas i hela kompostmassan för att mikroorganismerna ska kunna andas och arbeta. Om det finns för lite syre tar fel mikroorganismer över vilket gör att nedbrytningen går långsammare och ofta börjar det också lukta illa.

2. Näring

För att må bra behöver mikroorganismerna rätt balans av näringsrikt och näringsfattigt material. Även balans mellan olika näringsämnen är viktig, framförallt mellan kol och kväve.

3. Värme

Mikroorganismer trivs och växer som bäst i temperaturer mellan +10-60°C. Eftersom det bildas värme vid nedbrytningen kan en kompost hållas igång även under vintern om behållaren är isolerad.

4. Fukt

Kompostmaterialet ska vara lagom fuktigt. Är det för torrt konserveras materialet istället för att brytas ned. Är det å andra sidan för blött kommer för lite syre in i materialet och nedbrytningen fungerar inte som den ska.

Vad kan jag kompostera?

Komposterbart avfall

- Trädgårdsavfall
- Matrester (även köttben, äggskal och skaldjursskal etc.) och annat organiskt köksavfall
- Skal och rester från grönsaker och frukt
- Brödrester
- Te- och kaffesump samt filter
- Hushållspapper (gärna blött)
- Blomavfall och blomjord

Men kompostera inte...

- Förpackningar, till exempel plast, metall, frigolit, glas, kartong
- Miljöfarligt avfall, till exempel batterier, kemikalier, färgrester och läkemedel
- Blöjor, dammsugarpåsar, tobaksaska och mensskydd

Att kompostera

Trädgårdskompost

Det är inte svårt att lyckas med kompostering, det gäller bara att känna till vissa viktiga förutsättningar. I alla typer av komposter finns det en mängd mikroorganismer som djur, svampar och bakterier. Deras uppgift är att bryta ned det organiska materialet.

För att nedbrytningen ska fungera måste mikroorganismerna ha näring, syre och vatten. Därför är det viktigt att anlägga sin kompost så att den inte blir för tät, att den hålls fuktig (ungefär som en urkramad tvättsvamp) och har en sammansättning som innehåller rätt typ av näring.

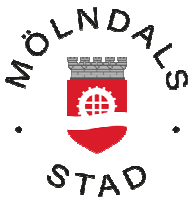
Under rätt förhållanden kan ditt trädgårdsavfall omvandlas till ett värdefullt jordförbättringsmedel på mindre tid än ett år.

1

Kompostbehållare

Det finns inga krav på kompostbehållare för enbart trädgårdsavfall, men komposten måste skötas så att den inte orsakar olägenhet. En trädgårdskompost bör vara välordnad, det är sällan lyckat att slänga materialet i en hörna i trädgården. En sådan hög blir förr eller senare en skräphög. Det bästa är att ha en behållare och den kan se ut på många sätt.

Om du inte vill köpa en kompostbehållare kan du enkelt bygga din egen. En träram på 1x2 m med sidor av trä och med en luftspalt på 1-2 cm mellan spjalorna är ett bra alternativ. Dela in den i två fack och bygg den 80-90 cm hög. Den fungerar utmärkt för trädgårdsavfall, men måste vattnas då den lätt torkar ut.

En öppen behållare ger en långsammare nedbrytning än en behållare med lock. Har du ont om plats i trädgården är det därför bra att antingen köpa eller tillverka behållare med lock.

2

Kompostmaterial

Gräsklipp, grästorv, häckklipp, löv, ogräs, blast och andra köksväxtrester fungerar bra. Ta med ogräset också, men försök att undvika de som är i blom och frö.

Stallgödsel, papper, tång, sjögräs är också material som du gärna kan blanda in i din kompost. Även kaffesump och teblad går bra, men sjuka grenar och växter ska inte blandas in i komposten.

3

Skötseltips

Det är viktigt med balans i en kompost. Det måste finnas god tillgång på syre, vatten och näring. De viktiga näringsämnena är kol och kväve. I en ren trädgårdskompost uppstår det lätt kvävebrist. Det undviker du enklast genom att tillföra material som exempelvis färskt gräsklipp, köksväxtrester, stallgödsel, kaffesump med mera.

Vått material ska läggas löst och luftigt och gärna blandas med ett torrare material. Torra trädgårdsrester kan behöva vattnas lite.

Materialet ska varken packas för hårt eller ligga för löst. Lagom är bäst och begreppet "lagom" lär man sig enklast genom att kompostera själv. Frukt från trädgården kan läggas i trädgårdskomposten, men materialet måste täckas direkt för att förhindra uppkomst av flugor.

Se till att kompostmaterialet har jordkontakt. I botten bör man lägga ett grövre material som

kvistar och mindre grenar för att underlätta luftcirkulationen. Bygg sedan lager på lager av med trädgårdsrester och humusrik jord eller kompost.

Sönderdela trädgårdsresterna så mycket du kan, antingen för hand eller med hjälp av en kompostkvarn. Ju större angreppsytan desto snabbare bryts komposten ned. Grovt material som hela grenar och kvistar bör inte ingå i komposten.

I en oisolerad vanlig trädgårdskompost, med eller utan lock och täta sidor, kan det vara svårt att få upp temperaturen. I mitten av komposten kommer temperaturen sällan upp till mer än +40°C och ute i kanterna känns den knappast varm. Det är bara i en isolerad behållare som man kan få upp temperaturen till över +60°C. I en trädgårdskompost går därför nedbrytningen relativt långsamt och man får räkna med att de flesta ogräsfrön överlever.

4

Vanliga problem

- **Komposten är för torr.** Vattna komposten. Den ska kännas som en urkramad tvättsvamp.
- **Komposten är för blöt.** Gräv om den och blanda ut komposten med material som suger till sig fukt, till exempel torv och sågspån. Blanda gärna i lite grövre material för att öka genomluftningen.
- **Komposten luktar illa.** Kompostmaterialet är för tätt packat och syre når inte materialet. Gräv i komposten och luckra upp den för att få in syre.
- **Flugor och myror.** Trädgårdskompost kan dra till sig både flugor och myror. För att komma tillrätta med flugor kan man täcka kompostmaterialet med jord, torv eller liknande. Ett annat alternativ är att använda en tät behållare. Myror trivs

normalt bra i en kompost. De ställer dock sällan till några besvär så låt dem hållas om de inte blir för många.

- **Råttor och möss.** Råttor och möss trivs inte med bara trädgårdsavfall så oftast drar inte en sådan kompost till sig den typen av skadedjur.

Hushållskompost

Hushållskompost kallas ibland även för varmkompost. För att lyckas med varmkompostering måste du se till att ha gott om syre och rätt fukthalt. Om du blandar om i kompostmaterialen får du en bra sammansättning av näringsämnen i materialet.

1

Kompostbehållare

När du komposterar matavfall, måste du ha en sluten behållare så att fåglar, gnagare och andra skadedjur inte kommer åt kompostmaterialen. Vill du kompostera ditt eget matavfall året runt och planerar att ha kompostbehållaren utomhus, bör den även vara isolerad, en så kallad varmkompost. Då får du en jämn temperatur samt en snabbare och mer regelbunden nedbrytning.

Eftersom varmkomposten måste eftermogna bör du antingen använda två kompostbehållare växelvis eller ha en inhägnad och övertäckt plats där komposten kan lagras.

Det är viktigt att behållarens volym överensstämmer med den mängd avfall du har. I en för stor behållare kan det vara svårt att få upp temperaturen och få en aktiv nedbrytningsprocess. I en för liten behållare kan aktiviteten bli för stor och kan orsaka syrebrist på grund av den intensiva nedbrytningen.

2

Kompostmaterial

Varva matavfall med en ströblandning av jord, gräs, löv och spån eller malda kvistar. Rätt mängd strö förbättrar både luftningen och nedbrytningsprocessen. Det gäller att pröva sig fram för att få bästa resultat.

3

Skötsel tips

Om du får en bra balans, med rätt fukt och näring kommer temperaturen i komposten att öka kraftigt upp mot +70°C av sig självt. Därefter varierar temperaturen mellan +40-70°C och du kommer att känna en svag, frisk kompostlukt.

Allt eftersom färskt avfall fylls på, flyttas den varma zonen uppåt i behållaren. På en till två månader är bottenmaterialet mer eller mindre nedbrutet.

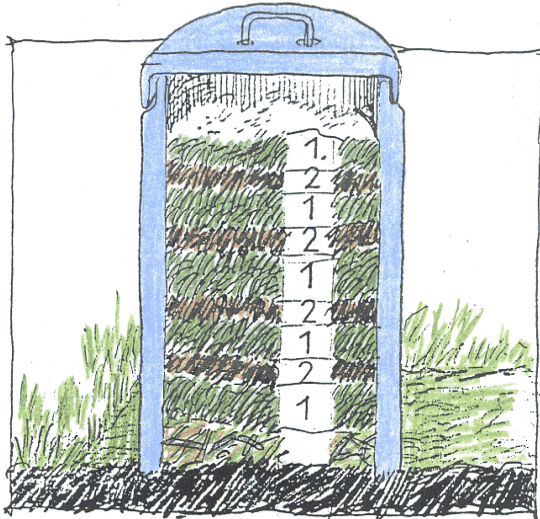
För att nedbrytningsprocessen ska fungera är det viktigt att lufttillförsel sker. Genom att röra om med en kratta, spade eller liknande luftas kompostmaterialet på ett enkelt sätt.

4

Vanliga problem

- **Komposten luktar – orsak 1** Att komposten luktar är det tydligaste tecknet på att något är fel. Orsaken är nästan alltid för lite syre vilket kan åtgärdas genom att förbättra ventilationsöppningarna samt lufta och luckra upp kompostmaterialet.

För mycket organiskt material när man startar upp komposten kan vara en av orsakerna till syrebrist. För att undvika det kan man lägga in 5 cm kompostjord i botten på behållaren, varva med spån, malt trädgårdsavfall och annat material.

- **Komposten luktar – orsak 2** En orsak till lukt kan vara en för våt kompostmassa. I det fallet kan man till exempel tillsätta strö eller lufta så kompostmaterialet torkar upp
- **Komposten är för torr.** Om för mycket torrt kompostmaterial tillsätts eller om komposten ventilerats för hårt kan den torka ut. Kompostens kärna kan också torka ut på grund av hög värme. För att komma tillrätta med problemet kan du pröva att vattna komposten.
- **Flugor.** Det är viktigt att hålla rent vid komposten för att undvika problem med flugor. Man kan också använda sig av flugäggsätande insekter och larver. Varje matavfallsskikt bör täckas så snart som möjligt med jord, torv eller spån. Särskilt barrträdsspån är effektivt eftersom det innehåller hartsämnen som flugor tycks ogilla. Flugornas ägg klarar inte högre temperaturer (+50-70°C). Kom ihåg att de små blomflugorna är svåra att undvika helt!

Maskkompost

Maskkompostering är ytterligare en möjlighet att ta hand om köksresterna. En maskkompost kan placeras på balkongen och är ett bra alternativ om du har ont om plats. Det finns

flera företag som säljer kompostmaskar och du kan även beställa dem på nätet.

Du behöver en låda på 40x80 cm som är 50 cm djup. Maskarna lägger du ut på några fuktade tidningar i botten på kompostlådan. Sedan sprider du ut hushållsresterna i lådan. Börja med mindre mängder matrester om maskarna är få. Efter några månader har du tillräckligt med mask för allt ditt köksavfall.

Du kan också tillsätta kompostmaskar i efterkompostering av varmkomposten. Maskarna tillsätts när temperaturen sjunkit till högst +25-30°C. Resultatet av kompostmaskens arbete blir en maskhumus som är mer näringsrik än normal komposthumus.

Så här använder du kompost

Kompost är ett jordförbättringsmedel. I den egna trädgården kan den ersätta till exempel torvmull, barkmull och andra liknande produkter. Både hushålls- och maskkompost kan dessutom ersätta andra gödselmedel.

Trädgårdskompost

Om man siktar komposten får man en mycket fin jord som kan användas direkt både ute i trädgården och att blanda i krukväxtjord. Siktresterna kan du antingen lägga i den nya komposten, eller använda vid plantering av buskar och träd.

Trädgårdskomposten är oftast inte speciellt näringsrik men den ökar humusinnehållet i jorden och är attraktivt för dagmaskar och mikroorganismer. Sprid ut ett cirka 5 cm tjockt skikt över köksväxtlandet och blanda det i jorden. Är jorden mager behöver man du antagligen komplettera komposten med gödselmedel eller brunnen stallgödsel.

Eftersom det förekommer ogräsfrön i alla trädgårdskomposter får man räkna med att det kommer att växa en del ogräs också. Täck därför jorden efter sådd med ett tunt skikt av ogräsfri jord eller använd någon form av

marktäckning. Löv i rabatten är en utmärkt marktäckare. De håller ogräset borta och på kort tid förvandlar maskar löven till den finaste trädgårdsjord. Extra näringsriktiga grönsaker som squash och pumpa kan med fördel odlas direkt i den öppna trädgårdskomposten.

Hushållskompost

Hushållskomposten är mer näringsrik än trädgårdskompost. Hur näringsrik den är beror på vilka typer av material du har lagt i. Ju mer animaliska rester och gödsel man tillför desto näringsrikare blir komposten.

Det är en bra idé att sikta komposten före användning. När du sedan ska använda din kompost blandar du en del kompostmaterial med tre delar trädgårdsjord. Är du osäker på kvaliteten kan du göra en provodling med smörgåskasse på ett fat.

Hushållskompost tillför ofta tillräckligt med både humus och näring för ditt trädgårdsland. Eftersom temperaturen är så pass hög vid varmkompostering är materialet i princip fritt från ogräsfrön och du kan ofta lägga den direkt på jordytan utan risk för ogrästtillväxt.

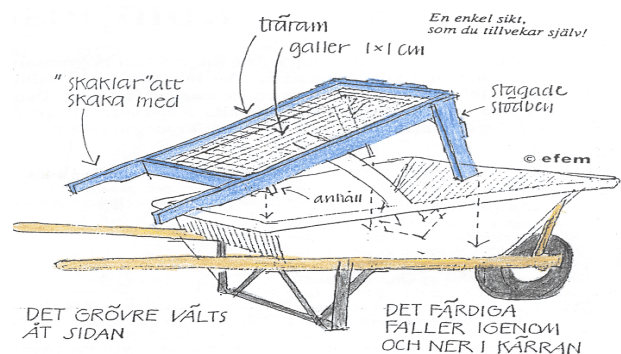
Maskkompost

Sammanställningen i maskhumus är mer koncentrerad än andra komposttyper och du ska därför alltid blanda maskhumus med trädgårdsjord innan användning. En del maskhumus med fem delar trädgårdsjord är en fungerande blandning och kan användas i köksväxtlandet. Maskhumus är också utmärkt att använda som ersättning för gödselmedel till enskilda planter. Lägg till exempel en matsked maskhumus per månad som gödning till krukväxterna under växtsäsong.

Placering och utrustning

För den lilla radhustomten kan det vara fördelaktigt att köpa en liten, sluten behållare på cirka 200 liter. Den bör placeras i halv-

skugga när det är möjligt. Vid sidan om behållaren måste det finnas plats för att sikta komposten och också ett utrymme, lika stort som för behållaren, för korttidslagring och eftermognad av komposten. En kompostsikt kan man enkelt göra själv av ståltrådsnät som fästs på en träram.

Komposten bör vara täckt med en fiberduk, presenning eller liknande för att hindra att den blir blöt och framförallt för att hindra ogräsfrön att sprids till den. Har man hushållskompost behöver man också en behållare vid sidan om med strö, flis eller torv, som man varvar hushållsavfallet med.

För sönderdelning av klippt ris från buskar och annat trädgårdsavfall, kan man använda en rotorgräsklippare som man kör fram och tillbaka över det utbredda avfallet. En kompostkvarn är också ett bra hjälpmedel. Med den sönderdelar man trädgårdsavfallet, även grenar, kvistar och ben från köksavfall.

Det huvudsakliga informationsmaterialet i denna broschyr har utarbetats av MOVIUM (sekretariatet för den yttre miljön vid Sveriges Lantbruksuniversitet). Vissa omarbetningar har gjorts av miljöförvaltningen i Mölnåls stad. Författare: Ole Andersson, Eivor Bucht samt Birgitta, Melica och Conny Jerkbrant. Teckningar: Hans Grönlund, EFEM m.fl.